

Ese de dóuc ori in septemana:
Joi-a si Duminec'a.

Pretiuu de prenumeratiune:

pre anu intregu . . . 6 fl. v. a.
" diumetate de anu . . . 3 fl. v. a.
" patrariu de anu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre anu intregu . . . 9 fl. v. a.
" diumetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Corespondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina“ in Aradu, cancelari'a episcopésca.
Pentru publicatiunile de trei ori, ce contieniu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiuu publicatiuniloru se se anticipe.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Invetiamentulu poporalu.*)

(Formarea facultativa.)

Formatu fiindu sufletulu scolariloru in directi'a religionara, remane ca elu cu numai pucina ingrigire, se fie formatu inca intr' alte trei directii: cea facultativa, cea moralala si cea politica. Numai formati in tóte aceste patru directii viitorii cetatieni potu fi priviti ca indestulu pregatiti pentru *viéti'a etica*.

Sunt nenumerate folósele ce copii trimisi la scóla tragu din simpl'a convenire scolara. Chiar déca ei n'ar invetiá nemicu, intelectulu loru este grabitu in desvoltarea sa prin simplulu contactu intre sine. In jocuriile si chiar in certele loru copii sunt supusi la o multime de impresiuni, ce tóte escita gandiri intrensii, dandu judecarii loru o anumita grabire si numai pucinu o corectitate, in urm'a controlului, ce trebue se existe, unde mai multi judeca d'o data. Se privimu apoi la iniurierea celoru mai intiepleti asupra celoru mai neindemanatici, ba chiar si la acestoru din urma asupra celoru dintaiu. Unii folosescu prin firea loru mai binecuventata, éra altii chiar prin retacirile loru indemnandu la o judecare mai corecta.

Tóte aceste desvólta facultatile intelectuale numai intemplatoriu. Folósele neapérate resulta numai din lucrarea sufletésca, la care se supunu scolarii. Chiar numai invetiandu literile, copilulu este silitu a gándi; — si gándindu elu *invétia se gándésca*. Mai multu folosu aduce cetirea, si mai multu cuprinderea celoru cetite si nesevirsiu de multu combinarile si comparatiunile, ce copilulu trebue se faca cu notiunile aflate in carte. Urméza apoi deosebitele cunoscintie, cu care se imbogatiesce sufletulu scolariului. Elu este silitu a cugetá asupra loru, si a arangiá multimea de notiuni, ce a ajunsu a cuprinde in sufletulu seu.

Si in acésta arangiare elu va avé unu anumitu gradu de corectitate, de órece atátu raporturile neschimbate intre numeri, pe care le are intipárite in sufletu, câtu si formele gramaticale, in care i s'au infacisiatu notiunile, au datu tarie poterii sale combinatorie.

Dar nu potemu urmá in deamenentu acestu procesu de desvoltare a facultatiloru intelectuale. Fie destulu a remarcá, cum-ca din elu resulta celu mai positivu si mai siguru folosu alu invetiamentulu. Pana-candu vor pasí in viétia, capii potu uitá totu, ce au invetiatu in scóla; un'a inse nu vor perde nici candu, — *formarea facultativa*, ce li s'a datu.

Ei potu se ajunga a nu scéi nemicu; — dar totudeauna vor remané mai descepti decâtu-ce ar fi fostu, *déca nu ar fi amblatu la scóla*. Puindu numai mai multi copii de o vrista la olalta, cu pucina esceptiune vomu poté deosebí pe acei'a cari au visitatu scol'a. Faci'a loru este mai deschisa, privirea mai libera si intrég'a aretare, in gradu mai mare ori mai micu, plina de consciintia de sine. Si aceste deosebiri in cele mai multe casuri remanu peste intrég'a viétia.

*) A se vedé Nr. 23. „Lum.“

Nesmintitu sunt ómeni neinvetiati mai inteligenti decâtu altii, ce au incaruntitu prin scoli. Dar' inteligenti'a este unu daru dneieiescu, unu capitalu, pe care fiesce-care lu-aduce cu sine in lume.—Déca toti „*inteligentii dela fire*“ ar fi avutu norocirea de a se potea formá incátu erau capabili, cea mai mare parte a „*inteligentiloru dupa conventiune*“ ar fi adi la locul loru, — la boi ori porci. Aici trecemu inse peste cerculu de idei alu timpului, in care traimu. Multa vreme va trece inca, pana-ce ómenii vor ajunge a gándi si la aceea, ce *se faca pe fiescecare omu partasiu de desvoltarea, de care este capabilu*. — Adi numai toti sunt in dreptu, dar cei mai multi nu sunt aplecati, nu afla oca siune ori nu potu. Nesmintitu va veni in sa si acea vreme, in care aceste negatiuni vor fi incetatu. Pana atunci invetiamentulu poporalu, *meritu pentru toti*, face cu putintia ca fiesce care se se desvolteze *celu pucinu pana la unu anumitu gradu*.

Nici pana acolo n'am ajunsu inca, ca numai pana la unu anumitu gradu, trebuinti'a desvoltarii se fie sentita.

Trebuinti'a formarii facultative este etica. Ea numai atunci póte fi sentita, candu prin invetiamentulu provocatu de trebuintiele dilnice societatea a fostu redicata la unu studiu de desvoltare mai inaltu decâtu acela, in care ea a pretinsu egalitate, ori acela in care mai tardiu, a ajunsu a fi capabila de invetiamentu.

Trebuesce o anumita bucata de vreme pana-ce unu poporu eliberatu afla chipurile, in care se póte folosi de libertate in lucrarea sa economica. — Numai folosindu apoi libertatea sa in lucrarea economica elu ajunge a sentí, dupa o alta bucata de vreme, trebuinti'a invetiamentulu. In sfirsitu numai dupa-ce a invetiatu, elu este capabilu a aspirá la o desvoltare intelectuala mai inalta.

In intrég'a Europa, afara de Svitier'a si póte Belgi'a, desvoltarea vietii n'a ajunsu inca la acelu stadiu, in care acésta aspiratiune se fie petrunsu pana la cele mai dejosu páturi ale populatiunei.

Indeobsce trebuinti'a formarii facultative se ivesce numai prin trebuinti'a formarii politice, — deci, la inceputu numai midilocitu.

Numai candu ómenii ajungu a fi aplecati se ié *din adinsu* parte la lucrarea politica, ei incepu a sentí lips'a de inteligentia si a privi desvoltarea ei ca o trebuintia acuta.

(Va urmá).

Lumea este compusa din patru eleminte (stichii) asia si omulu, — si pentru ce se chiama omulu „*omu*“ si lui Adam, pentru ce s'a pusu numele „*Adam*“, — in care luna, diua si óra e ziditu si câtu tímpu a vietuitu elu in Raiu?

(Estrasu din teologi'a S. si Ddiesciloru Parinti.)

Barbatii cei plini de inspiratiune divina — ca-si geologi moderni—dicu: cà lumea este compusa din patru eleminte, si anume: din sóre, aeru, pamentu, si apa;

si de ar lipsi dintru aceste eleminte macaru si numai unulu, atunci in natura nici unu lucru nu ar putea ajunge la indeplinire; in tocma si omulu este compusu dintru aceste eleminte, insa sub numirile urmatórie: elu consta din sange (caldura séu focu); flegma (umediala séu aeru); tusa (recéla séu apa) si din fiere (taria séu pamentu.) Dintre aceste eleminte ale lumii, unele sunt de susu, éra altele de diosu; cele de susu sunt: sórele si aerulu; éra cele de diosu in asemenea proportiune sunt: pamentulu si ap'a; asia stámu si cu elemintele omului; cele dóue ce se vedu sunt: sangele si flegm'a; éra cele ce nu se vedu sunt: tus'a si fierea. — Pamentu a luatú Domnulu si a facutu pre omulu celu dintaiu — se dice in acea Ddieésca teologia — si l'au impartitu in cele patru eleminte cum a facutu si lumea; si omulu se chiama „susprivesce“ adeca „cauta la cele de susu“ pentru cà tóte altele animale cauta in diosu, éra cele de susu le cauta si le vede; numai omulu ce se dice „se suie la mosi'a din care a caditu.“ -- Dupa ce a facutu Ddieu pre omu, puse-i numele Adam si acestu nume este evreescu, si evreii dicu pamentului „Daman“ astfeliu se hiamá ziditulu celu dintaiu „Adam“ de órece este scosu din pamentu; séu si altcum pentru cà: cele patru regiuni ale lumii se chiama evreesce asia: Resaritulu=Anatoli = A; apusulu=disi = d; medianópte = acto = a; si meadidi = mesemvria = m; aceste patru litere dela inceputulu cuvintelorú la olalta esprima numele omului celui dintaiu „A-d-a-m.“ — Purcediendu dupa légile moralei si a lógicei, nici cà s'a pututu omului celui dintaiu altu nume atribuí, decâtu acest'a; presupunendu cà cuvintele citate in limb'a evreesca au intielesulu esprimatú si nu altulu; pentru cà precum cele patru regiuni ale lumii au pe conducatoriulu lorú, care se reduce la unu ce universalu adeca: la lume, — intocmai si ómenii colonisati in tóta lumea trebúie se aiba pe aloru -- si acel'a este omulu celu dintaiu. — Adamu s'a nascutu in 25 Martiu in diu'a de „vineri“ in a 3 óra, si au fostu in Raiu numai 6 óre, pentru cà in a 3 óra, s'a ziditu, in a 6 a pecauitu éra in a 9 a fostu alungatu afara din Raiu; unii dintre ddieescii dascali dicu: cà Domnulu nostru I. Cristósu pentru acea s'a restignitu in diu'a de „vineri“ pentru ca tocmai in acea di a patimitu si Adamu in Raiu. —

D. Pop'a

Protocolulu

siedintieloru sinodului eparchialu ordinariu din dieces'a romana
gr. or. a Aradului de anulu 1874.

Siedinti'a VII.

s'a tienutu in ^{13/23} Aprile 1874. Presiedinti'a ordinaria. Notariu: Giorgiu Pop'a.

Nr. 122. Protocolulu siedintiei de eri s'a cetitu si
S'a autenticatu.

Nr. 123. Rogarea invetiatoriului Ioanu Oprea din Macea
pentru scutirea in contr'a unoru nedreptatiri,

Se transpune la comisiunea de petitiuni.

Nr. 124. Rogarea mai multoru locuitori din Macea pentru
invetiatoriulu Ioanu Oprea de acolo,

Se transpune la comisiunea de petitiuni.

Nr. 125. Rogarea lui Stefanu Martinu pentru a se reprimi
in institutulu teologicu,

Se transpune la comisiunea de petitiuni.

Nr. 126. La ordinea dilei este alegerea de presiedinte
pentru Consistoriulu din Orade: Andreiu Papp, protosincelu si
membru sinodalu, cu indatinat'a-i persuasiune róga pre cei ce
aderéza la persón'a densului ca, considerandu-i de astadata sa-

netatea struncinata, se binevoiésca a votá acésta sarcina altu
individu de incredere. Se face alegere cu votu secretu: Membri
sinodali, invitati in ordine alfabetica, fiecare depune siedul'a sa
in urn'a de votare. De toti au votatu 47 de membri presinti.
Scotiendu-se siedulele, un'a câte un'a, si punendu-se in a dóu'a
urna s'au constatatú 47 de siedule, ceea ce corespunde la nu-
merulu votantiloru. Apoi cetindu-se siedulele un'a câte un'a, si
inducenduse in registrele de votare, s'au constatatú cumca Ioanu
Metianu protopresbiterulu din Zernesci in archidieceasa a capetatú
41 de voturi, éra celea lalte 6 voturi s'au resfiratu.

Sinodulu prochiama pre Ioanu Metianu, protopres-
biterulu din Zernesci in archidieceasa, de alesu presiedinte
pentru Consistoriulu din Orade; ér presiedintele eppu si
reséva intarirea alesului.

Nr. 127. Venindu la ordine alegerea de asesoru referinte
la senatulu bisericescu alu Consistosiului din Aradu,

Sinodulu primesce, din consideratiune de oportuni-
tate, ca postulu de asesoru referinte la senatulu biseri-
cescu din Aradu se se lasé neindeplinitu; avendu Prea-
santi'a Sa Domnulu Episcopu Presiedinte a substitui pro-
visorminte unu individu aptu si a-lu remunera dupa tre-
buintia.

Nr. 128. La ordine este alegerea aloru 5 membri in epi-
tropi'a provisoria a fonduriloru comune, in locurile devenite va-
cante prin renunciatiunea amintita sub Nr. 113 — Mircea Bas. Stane-
scu recede dela candidatiune. Facenduse votare secreta dupa
prescisele Statutului Organicu, si constatandu-se 46 de siedule,
ce corespundu la numerulu de 46 de votanti, apoi introducendu-
se siedulele in registrele de votare, s'au gasitu 45 de voturi
pentru Andreiu Papp, 45 pentru Georgiu Dogariu, 43 pentru
Paulu Rotariu, 41 pentru Alessiu Popoviciu, si 41 pentru Ioanu
Belesiu, éra celelalte voturi s'au resfiratu.

Sinodulu prochiama de membri alesi in epitropi'a
provisoria a fonduriloru comune pe Andreiu Papp, Ge-
orgiu Dogariu, Paulu Rotariu, Alessiu Popoviciu si Ioanu
Belesiu.

Nr. 129. Preasanti'a Sa Parintele Eppu presinta Prome-
mori'a inspectoriloru de scóle Dr. Paulu Vasiciu si Luca Cala-
ceanu pentru reorganizarea inspectoratelorú.

Se transpune la comisiunea scolara.

Nr. 130. Se pune la ordine motiunea lui Ioanu Popoviciu
Desseanu amintita sub Nr. 53 pentru teologii ce vinu din alta
diecesa.

V. Babesiu face contr'a propunere: calificatiunea preotului
nefindu determinabila unilateralmente intr'unulu séu altu sinodu
eparchialu, si chiar dupa Statutulu Organicu avendu a fi regu-
lata in contielegere cu sinodulu episcopescu—uniformu pentru
intréga provincia metropolitana, pana la astfeliu de regulare
competinte, motiunea amintita se se delature. Cu majoritate de
voturi

Sinodulu primesce motiunea lui Ioanu P. Desseanu.

Nr. 131. Propunerea lui Vincentiu Babesiu de sub Nr. 103
pentru contabilitate si notariatu in epitropi'a provisoria a fondu-
rilorú comune

Sinodulu o primesce.

Nr. 132. Vine la ordine raportulu comisiunei de petitiuni.
La cererile lui Demetriu Bozganu, un'a pentru bibliotec'a din
Ciciru, alt'a in favorulu mai multoru ramuri de cultura, amen-
dóue amintite la Nrii 25 si 26, — referintele comisiunei Ioanu
Groza propune si

Sinodulu trada amendóue petitiunile la Consistoriulu
din Aradu, pentru dispunere competinte.

Nr. 133. Petitiunea preotului Georgiu Carabasiu din Sinteá,
in numele credintiosiloru sei, pentru redobandirea sesiunei pa-
rochiali ocupate de cei neindreptatiti, — la propunerea co-
misiunei

Sinodulu o transpune Consistoriului din Aradu ca se
ntreprinda pasii necesari.

Nr. 134. Petitiunea preotului Georgiu Carabasiu din Sinteá
pentru ajutoriu de reulu starii materiali, — la propunerea lui
Ioanu Ratiu

Sinodulu o transpune Consistoriului din Aradu, ca dupa putintia si imprejurari se-lu impartasiésca la ajutoriu din venitele ce incurgu in fondulu diecesanu de dupa parochiele reduse.

Nr. 135. La petitiunea romanilor din comun'a Chinesu pentru scutirea de persecutiunile dela ierarchi'a serbésca, — in urmarea propunerii lui Vincentiu Babesiu

Sinodulu róga pe Preasanti'a Sa Parintele Eppu ca acésta cauza s'o recomande pentru spriginirea Escelentiei Sale Dlui Archiepiscopu si Metropolitu ca presiedinte alu Delegatiunei, carele prin o intrevenire la Inaltulu Ministeriu se li midilocésca petentiloru scutire de persecutiuni.

Nr. 136. La petitiunea lui Parteniu Gasparu, a invetiatoriu-lui din Selciva, comisiunea propune a incredintiá acésta cauza Ilustritatei Sale Dlui Eppu. Era Parintele Eppu propune a se impartasi si invetiatoriu la ajutoriu din fondulu diecesanu. Imbinandu amendoue propunerile

Sinodulu decide a incredintiá acésta cauza Preasantie Sale Parintelui Eppu ca pe numitulu invetiatoriu se-lu recomande la Inaltulu guvern u se-lu primésca la institutulu facultatii de medicina a universitatii din Pest'a, pentru vindecarea vederii. Totu odata Consistoriulu se-lu impartasiésca la ajutoriu din fondulu diecesanu dupa modulu ce s'au statoritu in acésta sesiune pentru preotii suplicanti.

Nr. 137. La rogarea preótiloru din Siepreusiu, in privinti'a unor dispusetiuni din legea de militia, sinodulu primesce propunerea lui V. Babesiu, dreptu ce,

Sinodulu recomanda acésta cauza in atentiunea Consistoriului spre acelu scopu, ca prin influintia morala, prin pastorale catra preoti si priveghiarea asupra activitatii acestor'a — se se impedece reulu concubinateloru.

Sinodulu róga pe Dlu Eppu presiedinte, — fiindu-cá la noi motivulu principalu alu concubinateloru este marea restrictiune si greotate la dárea licentieloru de casatoria, — spre impededarea reului, carele este impreunatu cu demoralisarea poporului, se céra inlesnirea licentieloru pentru casatoria.

Nr. 138. Comisiunea organisatória prin referintele seu Nicolau Beldea, raportéza despre propunerea lui Laurentiu Barzu ca se nu fie silita preotimea a scóte matriculele din cancelari'a oficiului parochialu, comisiunea propune si

Sinodulu incredintiéza Preasantie Sale Par. Eppu si Vener. Consistoriu se recerce pe Inaltulu Ministeriu, ca autoritatile politice se se retiena dela abusuri, si se nu constringa preotimea parochiala a se presentá cu protocólele matricularie in cancelariiele dirigatoriilor politice.

Fiindu timpulu inaintatu, siedinti'a se suspinde pana la 6 ore dupa médiadi.

La 6 ore dupa médiadi, redeschidendu-se siedinti'a, se pune la ordine raportulu comisiunei emise pentru arondarea protopresbiterateloru in districtulu Consistoriului din Aradu. Teodoru Popu referintele comisiunei propune si

Sinodulu primesce in generalu arondarea protopresbiterateloru din districtulu Consistoriului de Aradu, precum a statorit'o comisiunea.

Nr. 139. La desbaterea speciala, Ioanu Ratiu propune si

Sinodulu statoresce: ca comunele H. Mezó Vásárheliu si Szentes se tréca dela protopresbiteratulu Aradului la protopresbiteratulu Chisineului.

Nr. 140. La propunerea lui V. Babesiu in obiectulu arondarii protopresbiterateloru

Sinodulu decide: candu va recere oportunitatea, modificari prin in schimb u între unele comune margininene, acést'a, la propunerea destulu de motivata din partea Consistoriului, — se va poté ori candu incuviintiá prin sinodulu eparhialu.

Arondarea protopresbiterateloru petrecuta astfelu se alatura la acestu protocolu sub A; fiindu de a se inaintá la timpulu seu Congresului spre aprobare. —

Nr. 141. Preasanti'a Sa Par. Eppu comunica sinodului: cá dupa ce protopresbiterulu Ioanu Metianu a capetatu din Archidiecesa litere dimisionale — Preasanti'a Sa intaresce alegerea aceluia-si de presiedinte vicariu eppescu la Consistoriulu din Orade.

Sinodulu între semne de placere ie scire, cá Preasanti'a Sa Par. Eppu, facendu întrebuintiare de dreptulu seu ce i-lu acórdá Stat. Org., intaresce alegerea lui Ioanu Metianu de presiedinte vicariu episcopescu la Consistoriulu din Orade.

Acestu protocolu s'a cetitu si s'a autenticatu in siedinti'a VIII. din 14/26. Aprile 1874.

Presiedinte:

Mironu Romanul, m. p.
Episcopu.

Giorgiu Pop'a, m. p.
notariu.

Siedinti'a VIII.

s'a tienutu la 14/26. Aprile 1874. Presiedinti'a ordinaria. Notariu: Giorgiu Pop'a.

Nr. 142. Protocolulu siedintiei de eri s'a cetitu si S'a autenticatu.

Nr. 143. La ordinea dilei este referat'a comisiunei emise pentru censurarea raportului dela senatulu episcopescu alu Consistoriului din Aradu. Referintele comisiunei, Paulu Rotariu recomenda si

Sinodulu statoresce pentru Consistoriulu din Aradu pre anulu 1874. urmatoriulu bugetu:

I. salariile personalului consistorialu	6100 fl.
II. spezele cancelariei consistoriali	1060 „
III. speze de caletoria	1000 „
IV. conservarea edificieloru	500 „
V. spezele institutulu clericalu	2520 „
VI. speze extraordinarie	600 „
VII. spezele sinodulu eparhialu	2400 „
VIII. spezele congresulu nationalu	2600 „

sum'a 16.780 fl.

adeca siese-spre-diece mii, siepte sute si optu-dieci de florini.

Va se dica, in locu de 3 cancelisti si 1 archivariu de totu cu 1400 fl. cum era in proiectu, in acestu bugetu s'au statoritu pentru archivariu si scrietori impreuna 1100 fl. v. a.

Acestu bugetu se se astérna si estimpu la Inaltulu Ministeriu cu rogarea a se acórdá ajutoriulu din bugetulu de statu.

Spezele sinodali si congresuali, variandu amesuratu duratei sinodulu si congresulu, se vor poté acoperi din venitele fondulu bisericescu comunu. Totodata sinodulu indruma pe Consistoriu, ca in viitoriu la fiecare sinodu pre langa raportu se aduca unu proiectu formalu de bugetu.

Nr. 144. Cu privire la starea fondurilor si anume:

a) a fondulu generalu eparhialu, comisiunea propune si

Sinodulu ie cunoscintia: cumca fondulu generalu diecesanu in 1873 au avutu 1.) perceptiuni 30.262 fl. 44 1/4 cr; 2.) erogatiuni 18.693 fl. 21 1/4 cr; 3.) au ramas cu finea anulu 1873 in bani gat'a 11.569 fl. 23 cr. Catra acestia, adaugendu-se restantiele din contributiuni 18.781 fl. 50 3/4 cr. si pretensiunile de 3469 fl. 47 cr. intréga starea activa a fondulu e de 33.820 fl. 10 3/4 cr; adeca treidieci si trei de mii optu sute douedieci floreni si 10 3/4 cr.

Se insarcina Consistoriulu, ca in decursulu anului curinte se midilocéca incassarea sumelor restante.

Nr. 145. Cu privire la b) fondulu tassului alu II séu clericalu, priminduse propunerea comisiunei imbinata cu alui Vinc. Babesiu,

Sinodulu primesce la cunoscintia, cumca in 1873 au fostu a) perceptiunile acestui fondu 3433 fl. 44 cr. b) erogatiunile 2995 fl. c) au remasu cu finea anului bani gat'a 433 fl. 44 cr.

Consistoriulu se indruma, ca in anulu viitoriu se introduca didactrulu intre venitele acestui fondu, si se dee socóta despre elu, fiindu a se considerá ca venitu alu institutului teologicu. Totodata se indruma Consistoriulu ca se reguleze afacerea didactrului si se raporteze la sinodulu viitoriu.

Aretandu-se neaperat'a trebuintia de subventiunea acordata pre sém'a institutului teologicu din Aradu prin §. 8. alu Regulamentului din Carlovetiul dela 1865. pentru Epitropi'a provisoria a fondurilor comune, si considerandu, cà spre complanarea marilor trebuintie se recere incassarea din fondulu comunu si a sumelor neincasate de pre anii trecuti, — Consistoriulu diecesanu din Aradu si de asemenea Epitropi'a provisoria a fondurilor comune se aviséza a se refuí in acésta privintia si a regulá si pentru viitoriu solvirea sumelor ce competu. dupa usu, ca subventiune pre sém'a institutului clericalu.

Nr. 146. Cu privire la c) fondulu tassului III séu preparandialu, comisiunea propune si priminduse

Sinodulu ié la cunoscintia, cumca capitalulu acestui fondu la capetulu anului 1873 face o suma de 2956 fl. 21. cr. Erogatiuni din acestu fondu nu s'au facutu, càci spelele institutului le supórta fondurile scolarie comune din Pest'a.

Éra in privintia didactrului, se indruma Consistoriulu, ca si la acestu institutu se procedá conformu decisiului precedente adusu in caus'a didactrului dela institutulu teologicu.

Nr. 147. Cu privire la d) fondulu resiedintiei episcopesci comisiunea propune si

Sinodulu ié scire, cumca cu finea anului 1873. capitalulu acestui fondu numerá 21.738 fl. 95 cr.

Nr. 148. Totu la acestu fondu alu resiedintiei episcopesci apartiene „fondulu instructu alu episcopatului aradanu,” despre care comisiunea propune si

Sinodulu ié scire, cumca fundulu instructu alu episcopatului aradanu, Epitropi'a provisoria l'a tradatu Consistoriului la 1/10 Ianuariu 1874 si represinta o suma de 10212 fl. Carthiele de valóre sunt depuse in cass'a de feru.

Instrumentulu de tradare si obligatiunile, Consistoriulu se indruma a le predá fiscului seu, ca se intreprinda pasii necesari pentru asecurarea pretensiuniloru.

Nr. 149. Cu privire la puntele V. VI. VII. VIII. IX si X. din raportulu epitropiei consistoriali, referitorie la fundatiunile urmatórie: a capelei episcopesci din Aradu-Gaiu; alui Paffy; Colomanu Almássy; Forray; Patriciu Popesculu, si Gavriilu Fauru, — comisiunea propune si

Sinodulu ié scire cà:

1. fondulu capelei eppesci din Aradu-Gaiu cu finea anului 1873 face sum'a de 210 fl. 78 cr. elocati in cas'a de pastrare;

2. fundatiunea Paffyana cu finea anului 1873 are sum'a de 11.204 fl. 58 cr.

3. fundatiunea lui Colomanu Almássy cu finea anului 1873 numera 2047 fl. 15 cr.

4. fundatiunea Forray la finea lui 1873 sum'a de 454 fl. 20 cr.

5. fundatiunea lui Patriciu Popesculu in capetulu anului 1873 sum'a de 158 fl. 92 cr.

6. fundatiunea lui Gavriilu Fauru si a sociei sale Veronic'a Poenariu in capetulu anului 1873 sum'a de 1572 fl. 70 cr.

Nr. 150. Cu privire la fundatiunea Elenii Birta nascuta Ghib'a din Aradu, la propunerea lui Vin. Babesiu

Sinodulu, ascultandu deslucirile fiscului consistorialu si ale lui Lazaru Ionescu, carele e curatoru judecialu in cauza, pre temeulu acelor'a enuncia respicatu: cumca interesulu evidente este a se inteti limpedirea causei si a se aduce câtu mai curendu in curatu si in securitate partea ce se va veni pe séma fundatiunei, deci insarcina pe consistoriu si pe fisculu consistorialu, ca se staruiesca prin tóte midilócele legali ca, caus'a lasamentului celu multu pana la viitoriu sinodu se devina limpedita, si fundatiunea data destinatiunei sale.

Consistoriulu, spre acestu scopu va cere din trei in trei luni raportu dela fisculu seu despre inaintarea deslegarei.

Nr. 151. Cu privire la fundatiunile bisericesci si scolarie parochiali si particulare, — comisiunea propune si

Sinodulu ié cunoscintia: cà Epitropi'a diecesana a culesu urmatórele date despre fundatiuni particulare si anume:

1. In protopresbiteratulu Aradului 9 fundatiuni cu unu capitalu de 8652 fl. 91 cr.

2. In protopresbiteratulu Chisineului 20 de fundatiuni cu unu capitalu de 15,365 fl. 98 cr.

3. In protopresbiteratulu Borosineului o móra in comun'a Sebisu.

4. In protopresbiteratulu Buteniloru numit'a fundatiune Paffyana.

5. In protopresbiteratulu Totvaradiei pomenit'a fundatiune alui Forray.

6. In protopresbiteratulu Lipovii 12 fundatiuni in suma de 2565 fl. 86 cr.

7. In protopresbiteratulu Hasiasului 3 fundatiuni alu caror'a capitalu este 264 fl.

8. In protopresbiteratulu Banatu-Comlosiului 6 fundatiuni cu 2389 fl. 7 cr.

Se indruma Epitropi'a a continuá culegerea de asemenea date, si totodata se-si castige descriere mai apritata a asecurarii si respective se-si castige prin organele sale cea mai posibila convingere despre acuratétia in administratiunea si esaminarea socotiloru dela aceste fundatiuni.

Nr. 152. Cu privire la administrarea capitaleloru bisericesci la epitropiele parochiali, si cu privire la fondulu instructu alu episcopiei, — comisiunea propune si

Sinodulu ié scire de ordinatiunile ce le au emisu senatulu Epitropescu pentru administrarea capitaleloru bisericesci. Totodata, cu privire la inventariulu fundului instructu alu Episcopiei, Consistoriulu se indruma, ca in decursulu anului curinte se midilocéca pretuirea obiectelor misicatórie si nemisicatórie, prin barbati de specialitate, si asia se-si castige unu inventariu adeveratu.

Nr. 153. Comisiunea obsérva, cumca Epitropi'a Consistoriala nu este in fapta asia compusa cum recere §. 132 din Statutu, deci propune si

Sinodulu indruma senatulu epitropescu se se constitue intru tóte amesuratu Stat. Org., si se-si compuna unu regulamentu de administratiune ce se-lu ascérna sinodului spre intarire.

Nr. 154. Cu privire la raportulu comisiunei consistoriali despre censurarea socotiloru fonduriloru diecesane, — comisiunea epitropésca propune si

Sinodulu ié cunoscintia despre esactitatea epitropiei si o absolve de ulteriór'a respundere; inse in viitoriu socotile si agendele sale se le compuna si subscrie prin cassariulu respective contabilulu seu.

Asesoriloru Consistoriali in viitoriu se nu li-se mai dee diurne si spese de caletoria pentru participare la siedintiele consistoriali, pana ce nu va fi unu fondu de ajunsu, din care toti asesorii onorari, fora distingere, se se póta impartasi.

Dela deputatulu Sigismundu Borlea se se pretinda spesele biroului de pre sesiunea trecuta.

In viitoriu, socotile se se póte dupa calendariulu nou.

Nr. 155. Cu privire la cererea deputatiloru mireni Georgiu Suiciu si Georgiu Serbu din B. Comlosiu, pentru a li-se rebonifica spesele de caletoria la sinodulu ordinariu din anulu trecutu,—

Se indruma biroulu sinodalu a rectificá constatarile sale de anu.

Nr. 156. Cu privire la sum'a de 13,000 fl. ce Escelenti'a Sa Par. Metropolitu ca presedinte alu Delegatiunei congressuali le-a primitu dela Inaltulu guvernulu pentru inlesuirea despartirii ierarchice, — comisiunea propune si

Sinodulu ié scire: cumca comisiunea epitropésca sinodala a vediutu conceptulu socotiloru, ce Escelenti'a Sa Metropolitulu le-a pregatitu ca se le astérna la inaltulu Ministeriu. Totodata sinodulu indruma Epitropi'a comuna, se primésca sub administratiunea sa acestu fondu si la fiesce care anu se tramita o copia de pre aceste socoti sinodului, ca se le tiená in evidentia.

Fiindu timpul inaintatu siedinti'a se suspinde pana dupa médiadi la ór'a 6.

La 6 óre dupa médiadi se reincepe siedinti'a.

Nr. 157. Vine la ordine raportulu Epitropiei consistoriali din Oradea-mare. Cu privire la incasarea contribuiriloru de 3 cr., — comisiunea epitropésca sinodala propune si

Sinodulu ié cunoscintia: cumca in 1873 din contribuirile de 3 cr., Consistoriulu din Orade a incasatu 1132 fl. 6 cr. si a remasu inca o restantia de 9843 fl. 46 cr. la acareia incasare promite, cá va nisui.

Nr. 158. Cu privire la tassulu II séu clericalu si tassulu III séu preparandialu, — comisiunea propune si

Sinodulu ié cunoscintia, cumca din tassulu II si III au incursu la Consistoriulu din Orade pana in finea anului trecutu 129 fl.

Nr. 159. Cu privire la spesele Congressuali restante de pe periodulu trecutu de 3 ani, — comisiunea propune si

Sinodulu ié cunoscintia: cumca Consistoriulu din Orade au incasatu 70 fl. v. a. in anulu trecutu.

Facia cu acestu Consistoriu, sinodulu si-esprime dorinti'a, ca intre obversandele impedecari la esecutarea agendelor sale se nu mai faca amintire de proselitismulu indatinatu, fiindu acest'a tuturor'a cunoscutu.

Nr. 160. Cu privire la ajutorele ce competiescu comunelor Campu si Briheni, Consistoriulu din Orade aréta, cá le-a datu si produce chitantiile, — Comisiunea sinodala epitropésca propune si

Sinodulu ié spre scire.

Nr. 161. Cu privire la indrumarea sinodala de sub nr. 88 din 1873 aréta Consistoriulu, cá n'au impartitu inca detotu ajutoriele resolute dela statu pentru comunele serace. — Comisiunea sinodala epitropésca propune si

Sinodulu indruma Consistoriulu din Orade, ca socotile despre sumele impartite neconditionatu se le astérna sinodului viitoriu.

Nr. 162. La insarcinarea de sub nr. 89 a sinodului din 1873 pentru culegerea datelor despre fundatiuni, consistoriulu arata, cá n'au ajunsu la veri unu resultatu. — Comisiunea sinodala epitropésca propune si

Sinodulu constatéza, cá nu este motivata neesecutarea decisiuniloru sinodali din anulu trecutu de sub nr. 89 deci indruma pe Consistoriulu din Oradea-mare, ca se esecute numitulu decisu.

Nr. 163. Cu privire la ratiociniulu Epitropiei din Orade comisiunea propune si

Sinodulu constatá: cumca ratiociniulu Epitropiei din Orade este corectu; Epitropi'a se absolve de ulteriór'a respundere si i-se redau socotile; statulu casei la capetulu anului 1873 a fostu 1323 fl. 95¹/₄ cr.

Nr. 164. Cu privire la bugetulu Consistoriului din Orade pre 1874, — comisiunea propune si

Sinodulu primesce pentru Consistoriulu din Orade pre 1874 urmatoriulu bugetu:

I. Salariile personalului consistorialu:

1. Presedintele vicariu eppescu salariu anualu 2000 fl. si ajutoriulu de 400 fl., de totu	2400 fl.
2. referintele scolariu	1200 „
3. secretariulu consistorialu	1200 „
4. fiscalulu consistorialu	200 „
5. fiscalulu restantie din 1873	100 „
6. cancelistulu consistorialu	500 „
	sum'a: 5600 fl.

II. spese de cancelaria.

1. servitoriului	180 fl.
2. lemne de incalditu	60 „
3. tiparituri	200 „
4. papiru si alte menunte	60 „
5. luminare	20 „
6. instruirea cancelariei si a arhivului	50 „
	sum'a: 570 fl.

III. spese de caletoria.

sum'a: 200 fl.

IV. spesele fundului instructu.

sum'a: 165 fl.

V. spese extraordinarie.

pentru deputatii congressuali, sinodali si trebuintie neprevédute 2750.

sum'a totala a bugetului: 9285 fl.

Pentru acoperirea acestui bugetu serve 1. restulu casei; 2 ajutoriulu ce se spéra dela statu; 3. contribuirile de 3 cr. 4 banii ce incurgu ca tasse si interese.

Variindu spesele Congressului si Sinodului conformu duratei, Consistoriulu se autoriséza a-si acomodá bugetulu dupa trebuintia in acésta privintia si a raportá la sinodulu viitoriu.

Nr. 165. Cu privire la spesele congressuali si sinodali, — la propunerea lui Alessiu Popoviciu

Sinodulu, considerandu cumca spesele sinodali si congressuali totudeun'a s'au incasatu prin unu aruncu separat, si de aci inainte arunculu de pana acum se se faca, si se se solicezeze dupa putintia incasarea acelor spese.

Nr. 166. Cu privire la petitiunea lui Petru Sabou pentru competintiele sale ca membru sinodalu din 1870.

Sinodulu o trimite la Consistoriulu din Orade spre constatarea cererii si in casu obveniindu se midilocésca solvirea speselor prin Epitropi'a din Aradu, in decursulu anului curinte.

Nr. 167. Considerandu, cumca tassatoriulu consistorialu din 22. Octobre 1871. Nr. ⁸⁴⁴/₂₀₇ epitr. este prea mare, avendu pentru invetiatori trei clase câte cu 30 fl. 20 fl. si 10. fl v. a. fora ca se fie o dispusetiune sinodala in asta privintia, — deci pentru ca se fie o dispusetiune positiva si sinodala si o tacsá mai redusa, Giorgiu Popa propune si

Sinodul decide: Invetiatoriul, candu capeta decretu de invetiatoriu definitivu intr'o statiune invetiatorésca, respunde o tacsă in fondulu generalu diecesanu si anume: déca dotatiunea anuala a statiunei trece peste 300 fl. are se respunda pentru decretu 10 fl. éra la o dotatiune sub 300 fl., are se respunda 5 fl. pentru decretu.

Nr. 168. La ordinea dilei este raportulu comisiunei financiare. Referintele Ioanu Popoviciu Desseanu raportéza despre edificarea casei comune langa catedrala.

Fiindu timpul inaintatu, continuarea desbaterii s'a amenatu pre mane.

Acestu protocolu s'a cetitu si s'a autenticatu in siedinti'a IX. dela 15/27. Aprile 1874.

Presiedinte :

Mironu Romanul, m. p.
Episcopu.

Georgiu Pop'a, m. p.
notariu.

Siedinti'a IX.

s'a tienutu in 15/27. Aprile 1874. Presiedinti'a ordinaria.
Notariu: Georgiu Pop'a.

Nr. 169. Protocolulu siedintiei de eri s'a cetitu si
S'a autenticatu.

Nr. 170. Se presinta petitiunea lui Teodoru Mihailoviciu pentru reprimire in institutul teologicu.

Sinodulu transpune acésta petitiune la Consistoriulu din Aradu.

Nr. 171. Georgiu Vasileviciu interpeléza: cà óre satisfacutu — s'a decisiuniloru sinodali din anii trecuti referitórie la revisiunea socotiloru monastirei Hodosiului? Preasanti'a Sa Par. Eppu spune, cà socotile acestea pe anulu trecut sunt deja asternute si se voru supune revisiunei Consistoriali.

Interpelantele dechiara, cà deslucirile primite l'a multiemitu.
Se ié spre scire.

Nr. 172. La propunerea lui Sigismundu Borlea

Sinodulu se dechiara in permanintia pana la incheierea agendelor sale.

Nr. 173. La propunerea lui Paulu Rotariu.

Sinodulu esmite comisiunea sa bugetaria pentru statorirea speselor sinodului actualu, cu insarcinarea se refereze, procedindu in socotirea diurnelor si a speselor de caletoria conformu deciselor sinodali din anii trecuti.

Nr. 174. La propunerea lui Ioanu P. Desseanu, considerandu, cà terminulu pentru tienerea Congresului nationalu bisericescu, statoritu pe 1. Octobre in intielesulu Stat. Org., din caus'a afaceriloru economice face greutati deputatiloru congresuali de a se poté presentá la adunarile Congresului

Sinodulu se adreséza la Congresu cu propunerea, ca terminulu adunariloru Congresului nationalu bisericescu se se mute la timplu mai acomodatú atátu din puntulu de vedere alu afaceriloru economice precum si din consideratiuni climatice, pe 20 Augustu (2. Septembrie.)

Nr. 175. La ordinea dilei este raportulu comisiunei financiare. Referintele este Ioanu P. Desseanu. In privinti'a proiectulu de edificarea unei case eparchiali in comuniune cu comun'a bisericesca catedrala, comisiunea propune se se decida edificarea pre amendóue intravilanele de langa biserica catedrala din Aradu, pre spesele eparchiei, avendu comun'a parochiala a concurge la spese de edificatiune pana la a patr'a parte, éra apoi in folóse comun'a se va impartí cu eparchi'a de dupá proportiunea speselor ce au contribuitu.

Sum'a speselor de edificatiune se se antecipe, in forma de imprumutu, din fondurile comune.

De órace acéste fonduri comune, deocamdata nu stau sub liber'a dispusetiune a acestui sinodu eparchialu,—sum'a receruta spre edificare se se iee din fondurile ce stau sub manipularea

epitropiei eparchiali la Consistoriulu din Aradu, cari fonduri facu impreuna la 58000 fl. Imprumutulu, pre langa amortisatiune se se refúscă in decursu de 33 1/2 ani, din venitele casei.

In contr'a acestei propuneri a comisiunei, Paulu Rotariu si Sigismundu Borlea propunu: Proieptulu de edificare se primesce in principiu. Inse inceperea zidirii se amena pana la definitiv'a regulare a fondului comunu diecesanu, a referintieloru dela cartea funduala si a relatiuniloru dintre ocntrahenti, adeca dintre comuna si diecesa, in ceea ce privesce intreprinderea din cestiune. Se face votare nominala asupra acestei propuneri si se respinge cu majoritate de voturi.

Vincentiu Babesiu presinta propunerea sa, carea primindu-se,

Sinodulu dechiara, cà recunósce necesitatea si folosulu edificarii, dar enuncia de conditiuni, premergetórie realisarii:

regularea formala a concurentiei poporului din Aradu; spre scopulu acést'a midilocirea ca comun'a bisericesca se se ingageze formalmente la contribuiuri anumite in bani si prin lucru cu braciile si cu carale, — fruntasii poporului se iee in modu positivu asupra-le ingrigirea si garanti'a pentru implinirea esacta a acestoru ingagiaminte. Mai departe sinodulu dechiara, cà spre completarea midilóceloru banali necesarie, pre langa midilócele realminte disponibili ale diecesei, adeca din fondurile ale caror'a natura iérta aplicarea loru spre acestu scopu, se se atraga in modu corespundietoriu, cà imprumute fundate, câtu mai multu se va poté din capitalele disponibili ale bisericelóru nóstre de prin comunele rurali; éra mai presusu de tóte. ca — se se preciseze dreptulu si respective proportiunea de proprietate si de usufruptu pentru viitoriu, astfelu, încátu se nu remana nici o cestiune dubia, ce ar poté se dee nascere veri-unei neintielegeri séu certe. Pentru implinirea acestoru conditiuni prealabili si asiadara pentru facearea posibilă a edificarii cu succesu, acestu obiectu se se increda si recomande specialei atentiuni a Dlui Eppu diecesanu si a Consistoriului — cu imputerirea de a pune in lucrare zidirea numai decátu dupa satisfacerea cu deplinetate a conditiuniloru mai susu atinse.

Consistoriulu din Aradu, in acelu casu, fora amenare va pregati, printr'unu barbatu de specialitate, in detaiu, preliminarulu speselor si planulu de edificare. Va face apoi a se censurá si statori acestea prin unu alu doiale barbatu de specialitate, si pre temeulu acestui preliminaru si planu adoptate si din a sa parte, va escrie licitatiune minuenda. si astfelu va staruí la conditiunile cele mai bune si pre langa garanti'a cea mai deplina si anume pe langa solviri decursive, in mesur'a partiloru esecutate din edificiu. Despre tóte avendu Consistoriulu a face raportu justificatoriu la celu mai deaprópe sinodu eparchialu.

Nr. 176. Representanti'a fundatiunei Gozsdu-iane, cere unu imprumutu de 73,000 fl. din fondurile comune bisericesci si scolare ale eparchieloru romane de Aradu si Caransebesiu, comisiunea financiaria propune si

Sinodulu acórda fundatiunei Gozsdu-iane imprumutulu cerutu pana la sum'a de 50,000 fl. pre langa depunerea pemului de mana in actiuni de ale „primei casse de pastrare patriotice pestane“, — in valóre dupla, computata dupa cursulu de bursa si pre langa concederea intabulatiunei ipotecarie pentru casu de lipsa pe realitatele nemobile ale fondului gozsduianu. — cu interese anuale de 8%, solvinde antecipative pre diumetate de anu; lasandu-se regularea ratelor refúinde din capitalulu comitetului petitiunatoriu, in contielegere cu epitropi'a fonduriloru comune creditória. Despre acést'a avendu a fi insciintiata atátu Epitropi'a provisoria a fonduriloru, câtu si comitetulu administrativu alu Representantie fundationale gozsduiane.

Nr. 177. In privinti'a motiunei lui Georgiu Vasileviciu, relativa la procederea statului cu incasarea fortiiata sub titlulu

de spese ale congresului nationalu serbescu din Carlovietiu dela anii 1837 si 1842, — comisiunea propune si

Sinodulu, — considerandu cumca biseric'a noastră si in privintia fonduriloru s'a despartitu de catra biseric'a serbésca, éra aceste spese sunt ale Congresului serbescu, la acaror'a suportare credintiosii, cari se tienu de biseric'a noastră autonoma, nu mai potu fi obligati si constrinsi, — prin acést'a rōga pe Ilustritatea Sa Dlu Eppu presiedinte, ca cātu mai curendu se remostreze la ministrulu de culte in numele sinodului, in contr'a incassarii amintiteloru spese ale Congresului serbescu dela credinciosii bisericeii noastre autonóme nationale romane; recercandu deodata si concernintiele jurisdicțiunii comitatense, ca pana la ulteriór'a despunere ministeriala in urmarea remonstratiunei facende, se tienu in suspensu esecutarea incassariloru, cu atât'a mai vertosu: ca spre acést'a nici timpul presentu, plinu de calamitate materiala, nu este acomodat.

Nr. 178. Comisiunea esmisa pentru censurarea socotiloru din epitropia fonduriloru comune, prin referintele seu Alessiu Popoviciu propune si

Sinodulu ié spre scire: cumca cassad'a fonduriloru comune bisericesci, a fondului instructu si seminarialu, cu finea anului 1873 continea o avere de 358,483 fl. 72 $\frac{1}{2}$ cr., adeca trei sute, cincidiecei si optu de mii, patru sute, optu dieci si trei de florini si 72 $\frac{1}{2}$ cr.

Fiindu timpulu inaintatu, siedinti'a se suspinde pana la 4 óre dupa médiadi.

La ór'a a 4 dupa médiadi se reincepe siedinti'a.

Nr. 179. La ordinea dilei este raportulu comisiunei scolare, emise din sinulu sinodului, in privintia relatiunei dela senatulu scolaru alu Consistoriului din Aradu. Referintele comisiunei Vasiliu Paguba propune si

Sinodulu ié spre scire, cumca districtulu Consistoriului din Aradu se imparte in 32 de inspectorate scolare. Câte unu inspectoratu contine:

dela 4596	pana la 26642	de suflete	
" 5	" "	22	" comune
" 5	" "	23	" scoli
" 5	" "	23	" invetiatori
" 538	" "	2638	" prunci obligati
" 287	" "	1402	" prunci cercetatori

socotindu-se pruncii de amendoue sesele de 6—12 ani.

De totu sunt:

suflete	350.587
comune	338
scoli	338
invetiatori	339

prunci obligati la scóla de amendoue sesele dela 6-12 ani 39,822. Prunci cercetatori dela 6-12 ani de ambe sesele 15,333

Nr. 180. Cu privire la comen'a Ving'a, carea, numerandu pucine suflete romane ortodosse, nu are scóla propria confesionala romana, — comisiunea propune si

Sinodulu ié spre scire, indrumandu totodata pre consistoriu a se ingrigi ca si comun'a Ving'a, dupa putintia si necesitate, se-si dee truda a sustiené o scóla propria nationala si confesionala.

Nr. 181. Cu privire la acele comune mari, despre cari senatulu de scóle in raportulu seu sub. nr. 3. aréta cá, pentru numerulu celu mare alu prunciloru, ar trebui se-si imultiésca numerulu scóleloru, — comisiunea propune si

Sinodulu ilu indruma pre Consistoriu ca pre comunele, amintite in raportulu senatului de scóle sub 3, se le provóce a-si mai infintia scóle in numeru recerutu catra acestea ce le au acuma.

Nr. 182. La propunerea comisiunei scolare,

Sinodulu ié scire, cumca in anulu trecut, pe teritoriulu Consistoriului din Aradu:

1. numerulu scóleloru s'au imultitu cu 4.
2. scoli nóue, in locul scóleloru vechi necorespunditorie, s'au redicatu 8.

3. straformari necesarie de edificie s'au facutu 13.

Nr. 183. Cu privire la scólele tractuali, comisiunea propune si

Sinodulu ié scire despre raportulu Consistoriului, si sustienendu decisiunea sinodala de sub nr. 103 puntu 5. din 1873 — ilu indruma a esoperá gruparea mai multoru comune spre infintierea si sustienerea scóleloru tractuali, dandu locu la acelea — intre alte studie, conformu necesitatei poporului, — sciintieloru de agricultura si a se ingrigi pentru pregatirea profesoriloru delipsa.

Nr. 184. Cu privire la scól'a normala din Aradu, comisiunea propune si

Sinodulu statoresce a se impreună caus'a infintierii unei scoli normali in Aradu cu a infintierii unui institutu in Aradu de categori'a pedagogica-gimnasiala si a se decide impreuna.

Nr. 185. Cu privire la cercetarea scóleloru prin emisi consistoriali, comisiunea propune si

Sinodulu ié spre cunoscintia raportulu Consistoriului sustienendu-se si mai departe in vigóre decisulu sinodalu nr. 103. puntu 8 din 1873 referitoriu la cercetarea prin emisi.

Nr. 186. Cu privire la cei ce sunt de amintitu pentru merite castigate pe terenulu causei scolare, comisiunea propune si

Sinodulu constata cumca inspectorii Dr. Paulu Vasiciu si Luca Calaceanu, asiderea catichetulu si directorulu localu din Aliosiu parintele Demetriu Vladu Mihailu, au binemeritatu de caus'a invetiamentulu poporalu.

De asiderea sinodulu ié scire, cumca in decursulu anului trecut, senatulu de scóle, pre motive, au espresu recunoscintia si lauda primariului Iosifu Sacosianu din comun'a Toraculu-mare si notariului din acést'a comuna Georgiu Suiciu. —

Nr. 187. Cu privire la examenele de calificatiune, comisiunea propune si

Sinodulu ié scire despre raportulu Consistoriului, si totodata ilu indruma pre Consistoriu a nu intrelasá nemica intru a constringe pe invetiatori la depunerea examenulu de calificatiune, si desclinitu se aplice tóta rigórea legala in contr'a aceluor individui, cari si-ar neglige detorintia in asta privintia.

Nr. 188. Cu privire la inaintarea frecuentatiunei, la instructiunile pentru directori si inspectori, — comisiunea propune si

Sinodulu ié la placuta cunoscintia compunerea si introducerea instructiuniloru consistoriali dela 15. Novembre 1873 sub nr.ii $\frac{1475}{345}$ scol., $\frac{1476}{346}$ scol., $\frac{1477}{347}$ scol., conforme decisiuniloru sinodali sub puntele 11. si 12. Nr. 103. din 1873., cari instructiuni si pana acum au eserciatu o influentia binefacetoria in direptiunea amintita.

Nr. 189. Cu privire la infintierea unui fondu de pensuni pentru invetiatori, comisiunea propune si

Sinodulu decide:

1. contribuirea de 2% din salariulu invetiatorescu in folosulu fondului de pensuni este obligatoria;

2. de cheia la pretiunea competintieloru invetiatoresci prestate in naturale, se se folosésca datele ce se voru castiga dela reuniunea invetiatoriloru cari voru fi a se ascultá in asta privintia;

3. pensiunarea se se reguleze dupa proieptulu de statute, alaturatu sub 5 la raportulu senatului de scóle din Aradu;

4. acést'a pensionare din fondulu de pensuni ce se va face din cele 2% olegate si din alte isvóre, — se

decide fora alterarea si eschiderea pensionarilor din partea comunelor introduse deja séu ce se voru introduce;

5. la pensiunea intréga, are dreptu unu invetiatoriu dupa unu servitiu de 40 de ani. La pensionare proportionata dela 15 ani incependu, dupa anii petrecuti in servitiu, dupace devine necapace, fora de vin'a sa, spre continuarea servitiului invetiatorescu;

6. reuniunile invetiatoresci voru recomanda Consistoriului pre cei de pensionatu, motivandu recomandatiunea.

Nr. 190 Cu privire la decisele sinodali de sub. nr. 117. si 190. din 1873. pentru trimiterea câtoru-va tineri a se pregati la profesura, — comisiunea opinéza, si

Sinodulu ilu indruma pre Consistoriu a satisface acelu decisiuni sinodali la timpul seu, delocu ce se vor primi fondurile scolare din Pest'a.

Nr. 191 Cu privire la spesele inspectiunei scolare, si respective la ajutorie inspectorilor, — comisiunea propune si

Sinodulu deocamdata ié cunoscintia despre dispusetiunile consistoriali de pana aci, éra o regulare noua a inspectoratelor o face pendinte dela imprejurari mai favoritorie.

Nr. 192 Referitoriu la cursulu suplenitoriu, concésu pentru invetiatorii confesionali prin decisulu sinodalu Nr. 120 din 1873. comisiunea propune si

Sinodulu ié spre scire, cà in anulu trecut s'a facutu intrebuintiarea de hotarirea sinodala nr. 120. din 1873.

Nr. 193 Cu privire la salariile invetiatoresci, eliminate din preliminariele comunelor politice din comitatulu Temisiului, — comisiunea propune si

Sinodulu ié scire, cumca Consistoriulu au adunatu datele necesare si apte pentru midilocirea alterarii dispusetiunilor comitatului Temisiu. Totodata se indruma Consistoriulu, ca, in câtu s'au facutu si pana de presentu astufeliu de dispusetiuni contrarie prosperarii scóleloru si din partea altoru comitate séu orasie, datele necesare sè se adune de pe teritoriulu ambeloru Consistorie câtu mai curendu, in urmarea caror'a ambele consistorie sè se adreseze, pentru schimbarea dispusetiunilor facute in contra intereselor scolaru din partea municipieloru, catra Inaltulu guvern.

Nr. 194. Cu privire la cartilo de scóla, — comisiunea propune si

Sinodulu ilu indruma pe Consistoriulu din Aradu, a satisface dispusetiunilor sinodali de sub nr. 99. din 1872. si 119. din 1873., cu acea adaugere, cà introducerea unui catechisu, compusu dupa recerintiele timpului si tiparitu cu litere, se declara de neamenavara. Opurile scolare ce se vor acceptá, vor fi remunerate din fondurile diecesane.

Nr. 195. Cu privire la memorandumu, cu care Presiedinti'a sinodului a fostu insarcinata sub nr. 197 din 1873 ca se-lu faca la Inaltulu ministeriu, ca respunsu la cerculariulu ministerialu din 22 fauru 1873 Nr. 1. — comisiunea raportéza, cumca acestei dispusetiuni sinodali s'a satisfacutu

Sinodulu ié spre scire.

Nr. 196. Raportulu senatului de scóle din Aradu mai departe aréta, cà in anulu trecut, conferintiele invetiatoresci nu s'au pututu tiené pretotindenea din caus'a morbulu epidemicu. — Comisiunea scolaru propune si

Sinodulu ié spre cunoscintia, sustienendu dispusetiunile de pana acum in privinti'a conferintieloru invetiatoresci.

Nr. 197. Cu privire la scrisórea ministeriala, carea opresce câteva carti de Z. Boiu a se intrebuintia in scóle, — comisiunea scolaru propune si

Sinodulu dispune a se asterne acésta cauza la prosim'a sesiune a Inaltului Congresu nationalu bisericescu.

Nr. 198. Referitoriu la scóla confesionala din Siasianovetiu, ce comunalii o tienu ocupata fora de lege, — la propunerea comisiunei

Sinodulu ilu indruma pe Consistoriu a repeti remonstratiunile la Inaltulu Ministeriu pentru repunerea nóstra.

Nr. 199. Referitoriu la acea dispusetiune a comitatului Aradu, prin carea s'a introdusu o modalitate noua, fórte nefavoritória pentru incassarea speselor de cultu si de invetiamentu, — Comisiunea propune si

Sinodulu ilu indruma pre Consistoriulu plenariu a se pune grabnicu in coatingere cu auctoritatea comitatului Aradu, si in casu de lipsa a face pasii necesari si la Inaltulu Ministeriu competente pentru schimbarea ordinationei din cestiune. ce vatema interesele invetiamentului. Despre resultatu, Consistoriulu va raportá la sinodulu prossimu.

Nr. 200. Cerculariulu emis de senatulu de scóle pentru infintiarea scóleloru de fete, la propunerea comisiunei.

Sinodulu ilu ié spre scire cu aprobare.

Nr. 201. Cerculariulu senatului de scóle, prin care a'indemnatu la participare in scólele de mositu

Se ié la cunoscintia.

Nr. 202. Referitoriu la casurile disciplinare, comisiunea propune si

Sinodulu ié cunoscintia cu placere cumca in anulu trecut s'au impucinat casurile disciplinare, inse totodata isi esprime asteptarea ca Consistoriulu se manuiésca disciplin'a cu tóta rigórea ce o pretindu interesele invetiamentului.

Nr. 203. Luandu-se la desbatere propunerea lui Vincentiu Babesiu de sub Nr. 114. cu privintia la incompatibilitatea profesurorulu ce le ocupa Iosifu Goldisiu,

Sinodulu, pre consideratiuni de incompatibilitate si in urmarea abdicerii lui Iosifu Goldisiu de profesur'a la teologia, postulu acest'a de profesoru la teologia ilu declara de vacantu, in câtu densulu in 8 dile nu s'ar dechierá, cà voiesce a remané in postulu de profesore la teologia si a abdice de la liceulu regescu.

Nr. 204. Cu privire la resultatu invetiamentului popularu, pre teritoriulu Consistoriului din Aradu, comisiunea scolaru propune si

Sinodulu ié scire cà:

1	pruncu scie catechisulu si bibli'a dintre	2 ¹⁴ / ₂₅
1	" " cetire si scriere romana "	1 ⁶ / ₈
1	" " socóta din capu si cifre "	1 ⁵ / ₉
1	" " mesurile din tiéra "	3 ¹ / ₂
1	" " gramatic'a romana "	6 ¹ / ₂
1	" " esercitie limbistice "	7 ¹³ / ₁₇
1	" " geograf. si istor. tierii "	7 ² / ₅₃
1	" " " " " univers. "	9 ¹³ / ₄₀
1	" " fisic'a si istori'a natur. "	8 ⁸² / ₈₃
1	" " agricultur'a si gradinar. "	10 ⁷ / ₉
1	" " drepturi si detorintie civ. "	10 ¹ / ₇₄
1	" " cantulu biseric. si notion. "	1 ¹ / ₃
1	" " e deprinsu in gimnastica "	10 ¹² / ₁₄₅
1	" " scie ceti si scrie unguresce "	6 ¹⁷ / ₂₁
1	" " " " " nemtiesce "	7 ¹ / ₃

prunci cercetatori de scóla

Nr. 205. Cu privire la institutulu pedagogico-preparandialu si la salariile profesorilor, —

Sinodulu incredintiéza Consistoriului a cercá medilócele de lipsa, ca cu inceputulu anului viitoriu scolaru, sè se introduca si cursulu III la institutulu pedagogicu.

Continuare pe Suplimentu.

si se se reguleze salariile atatu ale directorului catu si ale profesorilor. Era la sinodulu viitoriu, Consistoriulu se asterna unu proieptu la sinodu despre cum se se infintieze o scola pedagogica-preparandiala pentru sessulu femeiescu.

Nr. 206. Cu privire la postulu de catichetu in preparandi'a de statu din locu si la liceulu regescu,

Sinodulu decide a se da o remuneratiune de 200 fl, din midilócele eparchiali, pentru catichetulu aplicatu in preparandi'a de statu si in liceulu regescu.

Nr. 207. Cu privire la recercarile dela inspectoratele reg. de scola, pentru a se representá si confesiunea nóstra in senatele de scola comitatense, —

Sinodulu decide a sustiene si mai departe in vigóre decisulu seu sinodalu din 1870 Nr. 83., prin urmare a nu participá in senatele comitatense de scola.

Nr. 208. Desbatendu-se Promemori'a inspectoriloru confesionali de scóle Dr. Paulu Vasiciu si Luca Calaceanu, pentru o organizare mai corespundietória a inspectoratelor, — la propunerea lui Paulu Rotariu.

Sinodulu indruma pre consistoriu, ca la sinodulu viitoriu se presinte unu proiectu despre organizarea definitiva a inspectoratelor confesionali, cu salarie sistemate.

Nr. 209. La propunerea lui Ioanu Popoviciu Desseanu,

Sinodulu indruma pre consistoriulu din Aradu, ca, gasindu timpulu si privilegiulu potrivit, se-lu folosésca pentru infintiarea unui alumneu in orasiulu Aradului.

Nr. 210. La ordinea dilei vine raportulu senatului de scóle, dela consistoriulu din Oradea Mare. Comisiunea scolara, emisa pentru censurarea acestui raportu, prin referintele seu Vasiliu Paguba propune si

Sinodulu ie cunoscintia cumca la capetulu anului 1873. pe teritoriulu consistoriului din Orade, in 294 de comune bisericesci si 108 locuri filiale sunt 192,049 de suflete cu 230 de scóle elementarie inferióre, 108 invetatori definitivi si 117 invetatori provisorii, dintre acestia sunt preparandi absoluti 125, fora preparandia 100, cu testimoniu de calificatiune 10.

Nr. 211. Referitoriu la inmultirea si imbunatatirea scóleloru din care apare cá in decursulu anului trecut 59 de scóle s'au edificatu in parte, éra zidirea celeia lalte parti e pusa in lucrare mai vertosu in inspectoratele Popmezeului, Rieniloru si a Coului, si cá s'au mai largitu 13 edificie, — comisiunea propune si

Sinodulu ie spre scire.

Nr. 212. Referitoriu la pasii facuti intru interesulu frecuentatiunei de scóle

Se indruma consistoriulu oradanu, a luá pentru viitoriu tóte mesurile legali si posibili pentru ameliorarea frecuentarii de scola, ce este nesatisfacetória.

Nr. 213. Referitoriu la implerea posturilor invetiatoresci cu preparandi absoluti si la esamenele de calificatiune, — comisiunea propune si

Sinodulu indruma pre consistoriulu din Orade a intrebuintia tóte midilócele legali ca posturile invetiatoresci se le ocupe preparandi absoluti cu testimoniu de calificatiune, si desclinitu a ingrigi ca cei oblegati se se supuna catu mai curundu la esamenulu de calificatiune.

Nr. 214. Referitoriu la imbunatatirea salarielor invetiatoresci din care apare cá in inspectoratulu Popmezeului in 8, in alu Buntesciloru in 9 si in alu Coului in 3 comune s'au imbunatatitu salariile, — comisiunea propune si

Sinodulu, sustienendu si pentru viitoriu dispusetiunile de pana acum in privinti'a salarielor, indruma pe consistoriulu din Orade ca se arete in cifre sumele imbunatatiriloru.

Nr. 215. Referitoriu la pensiunile invetiatoresci, in privinti'a caror'a nu s'a potutu midilóci nimica, — comisiunea propune si

Sinodulu indruma pre Consistoriulu din Orade, ca, in ceea ce privesce fondulu de pensuni, se intrebuintieze invatiunile ce se dederá mai nainte Consistoriului din Aradu.

Nr. 216. Referitoriu la conferintiele invetiatoresci, cari in anulu trecut nu s'au potutu tiené din caus'a morbului epidemicu,

Sinodulu ilu indruma pre consistoriu, ca in viitoriu se satisfaca §-lui 130. din Statutulu Organicu in privinti'a conferintieloru invetiatoresci.

Nr. 217. Visitatiunea scóleloru nu s'au potutu implini in anulu trecut din caus'a morbului epidemicu, dar spre scopulu visitatiunei in preliminarulu anului curinte s'au indusu o suma de 200 fl. — Comisiunea propune si

Sinodulu ie spre scire

Nr. 218. La decisulu sinodalu nr. 57. din 1873. pentru reimpreunarea comunelor Colesci si Campu la o scola, déca asia recere interesulu invetiamentului, consistoriulu raportéza cumca reimpreunarea n'au necesitat'o interesulu invetiamentului, de órace in comun'a Campu este statiune invetiatorésca, de sine statatória, binisioru salarisata, si provediuta cu unu preparandu absolutu, — comisiunea propune si

Sinodulu ie spre scire.

Nr. 219. Cu privintia la necesitatea mare de invetiatori calificati, — comisiunea propune si

Sinodulu indruma pre consistoriulu din Oradea Mare, ca, nisuindu dupa putintia la imbunatatirea salarielor invetiatorosci, se faca prin acést'a a se sporí numerulu invetiatoriloru calificati.

Nr. 220. S'a luat la desbatere scrisórea lui Eugeniu Bordeau, cu carea presinta cart'a geografica compusa de densulu in limb'a romana despre Ungari'a, in usulu scóleloru, si totodata aréta conditiunile sub cari densulu ar favorí scóleloru nóstre la procurarea acestei carte.

Se transpune consistoriului spre ulterióre despusetiuni competinti.

Nr. 221. Vine la ordinea dilei raportulu comisiunei de petitiuni. Ioanu Groza, referintele comisiunei spune parerea comisiunei despre suplic'a lui Stefanu Martinu, pentru reprimire in teologia.

Se transpune consistoriului spre dispunere competente.

222. La petitiunea lui Ioanu Oprea, pentru unele scutiri, — comisiunea propune si

Sinodulu decide a se indrumá petintele pre calea consistoriului, ca se ascepte respunsu de la instanti'a II. unde s'a asternutu caus'a densului in apelata.

Nr. 223. Rugarea mai multóru locuitori din Macea pentru invetiatoriulu loru Ioanu Oprea,

Se transpune la consistoriu spre dispunere competente.

Comisiunea bugetaria, prin referintele seu Paulu Rotariu, presinta bugetulu sinodului despre diurnele si spelele de caletoria ale membriloru sinodali, conformu dispusetiuniloru sinodali din vigóre, —

Sinodulu ie spre scire cu aprobare.

Nr. 225. La ordinea dilei este raportulu comisiunei consistoriali pentru censurarea socotiloru dela redactiunea „Luminei“ — Comisiunea, prin referintele seu M. Bas. Stanescu propune si

Sinodulu indruma pre Consistoriu, se provóce redactiunea „Luminei“ ca se faca o socóta generala, despre tóte venitele si ajutóriele asia si despre erogatiunile organului dela urdirea lui. Pretensiunea de salariu a fostului redactoru Iosifu Goldisiu se concrede Consistoriului spre decidere. Organulu „Lumin'a“ se apara in viitoriu deocamdata numai una data pre septemana, sub coditiunile de abonare de pana acum. Se se reduca salariulu

Vincențiu Groza

redactorului, numerulu si salariulu personalului, ca estu-modu diurnalulu sè se pòta scòte din deficite.

Despre tóte acestea sè se astèrna raportu la sesiunea viitòria a sinodului.

Nr. 226. Finindu-se desbaterile sinodali, ié cuventulu Ioanu Popoviciu Desseanu si esprime Preasantiei Sale Parintelui Eppu Presiedinte recunoscintja si multiemita pentru intielépt'a conducere a desbateriloru.

Totu in acestu inticlesu graicsce Mircea Bas. Stanescu, constatandu cà ori ce partite ar fi fostu, trebuiescu acum sè se unésca intru a marturisi cà Preasanti'a Sa parintele Eppu a condusu presiedinti'a cu nepartialitate.

Giorgiu Pop'a, ca protonotariu, organu alesu alu sinodului recunósce detorinti'a sa de a vorbi in numele sinodului, de câte ori acésta misiune sinodulu specialminte n'o incredintieza altuia. Nu se retrage de la detorintia, ci antevorbitorii i-au prevenitu. Dar i place acésta prevenire, ca se provóce la cuventarile loru, casi la fapte, cà din prisosinti'a inimei loru au vorbitu. Candu este prisosintia de arguminte, oratorii abundéza. De aceea membrii sinodali toti cu o gura esprimu multiemita Parintelui Eppu pentru conducerea desbateriloru.

Preasanti'a Sa Parintele Eppu esprime multiemirea sa pentru dovedile de iubire ce i se aducu, si promite cà dilele sale le va dedicá operei bisericesci si nationali, prin care iubirea va s'o intarésca si s'o sporésca.

Sinodulu decide a se trece la protocolu multiemit'a sa catra Preasanti'a Sa Parintele Eppu, pentru conducerea cu bunu tactu a desbateriloru sinodali.

Nr. 227. Autenticarea acestui protocolu,

Dupa ce se va còmpune, o vor face acei membri sinodali, cari vor fi inca presinti in Aradu.

Acestu protocolu s'a cetitu si s'a autenticatu de subscrisii membri sinodali la 21 aprile 3. Maju 1874.

Dr. Vasiciu, m. p.
membru sinodalu.

V. Babesiu, m. p.
membru sinodalu.

Alessiu Popoviciu, m. pr.
membru sinodalu.

P. Rotariu, m. pr.
deput sinod..

Petru Petroviciu, m. pr.
membru sinodalu.

Protonotariulu sinodului,

Giorgiu Pop'a, m. pr.

Despre lucru in genere.

(Urmare si fine.)

Lucrulu esto dara acea ce deosebesc pe omulu cultivatu de celu selbaticu ori barbaru; celu selbaticu nu numai cà nu i s'ar para o minune, arca cu care s'a esecutatu unu objectu, dar nici nu-i trece prin minte alu pretiu' séu ai cunósce valórea lui; celu barbaru éra si nu recunósce meritulu lui, si totu deauna e mai multu dispusu a stricá decátu a conservá acea ce geniulu omului lucratoriu a facutu, si ce de lumea cultivata carea apretiuiesce lucrulu este privitu ca unu capu de opera, ca unu lucru de mare pretiu.

Câte si mai câte lucruri de mari valori, — capu de opere, au stricatu barbarii! câte si mai câte biblioteci pretiose au arsu ei!

Unu poporu, séu o natiune prin ce altu ceva se ridica la cultura si civilizatiune déca nu prin averi care apoi sunt lucrulu séu productele ce face si cauta ale inmultí, imbunatati, si perfectioná ca apoi astfelu sè aiba unu mai mare esportu si pretiuri bune? Apoi care state le numimu noi mai civilizate? Au nu óre acele unde lucrulu e mai intinsu si mai ajunsu la perfectiune? Putemu óre afirmá acea cà barbarii de prin tierile Africeii cari traiésca mai multu in trandavia in nelucrare cà ei sunt civilizati? Acésta niminea neci o data n'ar putea dice, càci contrastii densiloru d. e. popórele cultivate din Europ'a si Americ'a, arata ori si carui'a ce trebuie sè se judece atátu despre uníi câtu si despre altii.

Ce contribuie inse mai multu la unu poporu séu la o natiune ca se desvolteze lucrulu, ca productele sale se aiba mai multe

placéri pentru lucru? Nemicu altu credemu noi de câtu conditiunea sociala a lucratoriloru, carea sta in asigurarea bunuriloru produse prin lucru, va se dica a averei precum si convingerea despre natur'a lucrului, despre folosele ce aduce, ca adeca déca s'ar sili si l'ar perfectioná mai bine elu va fi platitu si mai bine si candu elu e platitu mai bine si lucrulu seu ese mai bine si mai curendu, càci a contribuitu la esecutarea lui atátu siliuti'a câtu si placerea.

Putea-va vre o data sclavulu a produce ca unulu liberu care lucréza cu placere si carui'a i se platesce lucrulu dupa o justa apreciare a muncei? Nici odata lucratoriu liberu chiar candu i se da unu lucru de alu face si care e pucinu platitu, pe candu ilu lucréza, nu numai cà nui prea merge lucrarea, séu n'are sporiu càci lucréza mai multu de nevoia, lipsindu i si placerea chiar din caus'a micei plati pentru carea lucrulu este esecutatu cu destulu gustu si acuratétia de esemplu aducemu urmatórele: Candu óre tieranii séu cultivatorii de pamentu érau iobagii stapinatoriloru produs'au ei mai multu, séu dupa ce li s'au recunoscutu drepturile de a fi si ei liberi, proprietari pe pamentulu si averile loru? Atunci lucraru pucinu càci sciau cà nu lucra pentru densii, ci pentru aceia cari ii remunerau cu batai pentru munc'a ce li dadeau. Adi ci lucréza mai multu si mai cu sporiu càci sciu cà e a loru pamentulu e a loru productulu ce li da dupa munc'a loru, si cu câtu vor lucrá mai multu cu atátu vor si avea mai multu.

Ne restringemu de asta data a dice cà lucrulu fiindu o necesitate a omului pentru sustinerea vietiei, este totu odata si una din conditiunile principali cari ilu facu de a se nobilitá, cultivá si prin urmare de a fi unu adeveratu asemenatu lui Dumnedieu prin lucrare.

In sfersitu conditiunea sociala a lucratoriu trebuie se fia imbunatatita si asigurata prin recunósccere cà elu e folositoriu atátu lui câtu si societati — si prin urmare trebuie sè fia si recompensatu amesuratu acestei lucrari, séu celu pucinu a nu-lu impedeá de si face singuru totu ce pòte si crede spie binele lui; ca se nu ajunga lipsa de a strigá in gura mare „pane si lemne“ si se nu se vaiere cu suspinulu: „copilasii ne moru de fòme“, càci atunci ne va ajunge nu numai seraci'a, ci si saracimea, va se dica ne vomu umplé ranele acaroru urmari sunt nesuportabile.

Urosiu Ioanoviciu,
cler. de cùr. II.

Plantele ce palescu la sóre; protoplasm'a; plantele diurne si nocturne.

Unele plante si-schimba culórea la sóre; ele se vedu, candu radiele solare le lovescu frundiile, palindu ca si cum ar fi bolnave, si apoi inverdindu in timpulu noptii.

Materi'a verde séu *clorofilulu*, care dà frundiiloru plantelor frumós'a loru culóre obicinuita, se presinta in genere sub forma de graantie microscopice rotunde séu ovoide, aflatóre in interiorulu celuleloru vegetale. Ori ce planta in adeveru este formata din celule, adeca cavitati mici inchise, unite prin paretii loru, si cuprindiendu, dupa casuri, diferite produse solide séu licide: in grau si cartofi este amidonu si fecula; in maslina untu de lemnu, in còj'a portocalei si a alamâiei o esentia inflamabila, etc. In tóte partile verdi a vegetaleloru, celulele contienu clorofilu in graantie de 5 séu 6 miimi de milimetru in diametru, de o culóre frumós'a verde de smarandu, présentandu, candu sunt esaminate cu microscopulu, o stralucire fòrte frumós'a.

Aceste graantie de clorofilu nu sunt, ca cele de amendnu séu fecula, inchise numai ele in cei patru paretii a inchisorii celulare; celulele mai sunt locuite de unu felu de fiantia vietui-tóre, a carei esistencia nu se cunoscea acum câti-va ani, si a carei descoperire a modificatu fòrte multu ideea ce se avea despre vegetale. Se para mai nainte cà ele sunt imobile, facultatea miscarii para (afara de câteva esceptiuni, precum sensitiva) rezervata numai animaleloru. Acést'a constituie diferenti'a cea mare intre plante si animale. Astadi nu mai este asia. Unu mare numeru de celule vegetale — numerulu loru cresce pe fie care di — ofera in interiorulu loru o substantia móle, transparenta, aprópe licida, fora forma, dar viua, in felulu unoru animale cari nu sunt de câtu o masa de ghiétia animata. Ea se intinde, se stringe, se taráie, se întórce in prejurulu seu, se divide séu se impreuna din nou, dupa accidente ce intimpina in trecerea sa. Acésta masa se nutresce, respira ca unu animalu, *voiesce* pòte, de si lucrulu e indouiosu, dar celu pucinu *simte*, càci ajunge cea mai mica scantee electrica ca ea sè se contracteze in forma rotunda

se incetede, miscarile. Botanistii i dau numele de *protoplasma*, aci au vedutu in acésta substantia partea esentialmente viua a celulei, a carei pareti nu sunt, pentru a dice asia, de câtu cõja aerta secretata de acestu felu de carne curgetõre. Spre a se putea observá, ajunge a se alege nisce celule vegetale cari se fie de ajunsu transparente, precum, de es: a ghimpiloru urdicei. Jimicu nu e mai usioru de câtu a privi in interiorulu loru, cu unu microscopu bunu, sirurile protoplasmei deformanduse si terindu-se pe paretele celularu, tragendu in miscarea loru câte-va graunciõre fine, cari ajuta a se putea urmá mai cu usiorintia.

In frundiile multoru plante grauntiele clorofilului sunt afundate in acésta protoplasma, si midiloculu celulei este plinu de seva necesara pentru esistintia sa, ca ap'a la fiintiele gelatinõse din mare. Protoplasma trage atunci prin miscarile sale grauntiele de clorofilu, candu acumulate pe unu punctu, candu pe altulu. Acésta descoperire s'a facutu de unu invetiatu germanu, D. Boehm, dar care n'a sciutu a o generalisá, pôte nici ai gaci importantia. Elu nota numai cá a veduta, intr'o planta din famili'a jubarbeloru grauntiele de clorofilu gramadindu-se in midiloculu celuleloru sub actiunea directa a sõrelui. Unu Rusu semnala la rondulu seu miscari fõrte batetõre la ochi a clorofilului in unii muschi. Cam atát'a se sciá, candu D. Prillieux apuca din nou studiulu acestui fenomenu curiosu. Elu alese o specia de muschiu verde care tapetéza stancele umede, si care presinta conditiuni particularu favorabile acestui felu de observatiune: foile sale cu totulu subtiri sunt formate dintr'o singura patura de celule. Ajunge a pune o bucata intréga din acestu muschiu, numitu *funaria*, sub microscopu si de ai privi o frundia, spre a vedea contienutulu celuleloru si modificarile ce se facu in ele.

Candu se observá o vitia de funaria, ce s'a tîenutu mai nainte in obscuritate timpu de o di séu dóue, frundi'a presinta aspectulu unei retiele verdi, intra ochii carei'a se aréta unu campu claru si transparentu. Tõte grauntiele de clorofilu sunt lipite de pareti ce despartu celulele unele de altele, pe cari le vomu numi *laterali*, ér pe celu de deasupra si de desubtu, cari s'ar putea numi *superficiali*, nu sunt de locu. De aci vine aspectulu de retie'a ce oferesce clorofilulu candu ese din obscuritate. Dar, déca se lasa plant'a de locu sub microscopulu luminatu numai prin lumin'a ce trimite asupra sa oglind'a instrumentului, indata se vedu grauntiele, terite de protoplasma, alunecandu de-a-lungulu paretiiloru si trecendu de la paretii laterali la cei superficiali, pe cari se asiédia spre a primí mai bine binefacetõrea influentia a luminei.

In locu de a esaminá fenomenulu in intregulu seu, déca se urmarescu câte-va grauntie in particularu, se vede ca positiunea loru variéza adese in mai pucinu de unu quartu de óra in modu fõrte simtitoriu, numai déca conditiunile esperientiei voru fi cum se cuvine, déca temperatur'a vasului in care se face observatiunea nu va fi prea jósa si déca plant'a va fi viua. Candu o data grauntiele de clorofilu s'au asiédiatu pe paretii superficiali, ele stau pe ei nu cu totulu nemiscate, dar schimbându fõrte incetu loculu, candu indepartandu-se pucinu de grauntiele vecine. Aspectulu generalu remane acelasi pana candu se face intunerecu. Atunci grauntiele parasescu din nou paretii superficiali spre a se asiédia pe cei laterali, si frundi'a, in locu se presinte, ca diu'a, o singura patura de graunciõre, le presinta ingramadindu-se pe paretii laterali, desemnandu in verde chiar retiau'a paretiiloru celuleloru.

Acésta actiune a luminei asupra grauntieloru de clorofilu pôte fi mai bine studiata nõptea prin midiloculu unei lampe ce se stinge si aprinde dupa vointie. Ameruntele unei esperientie citate de D. Prillieux va aretá, mai bine de câtu ori-ce, intensitatea acestoru miscari. O planta de funaria, tîenuta de câte-va zile la intunerecu, si presentandu tõte grauntiele de clorofilu lipite de-a-lungulu paretiiloru laterali a celuleloru, este espusa, la 5 óre séra, la lumin'a unei lampe trimisa de oglind'a microscopului. La 6 óre si jumetate mai multe grauntie au ajunsu deja la faci'a superiõra; peste o óra miscarea s'a operatu si mai pronuntiatu: dóue grauntie ocupa deja midiloculu paretelui superficialu. Caletoru lunga, cáci sunt 5 sutimi de milimetru! distantia considerabila in acésta lume microscopica.

In urma se stinge lamp'a. Dupa 3 quarturi de óra, adeca la 7 óre 15 minute, grauntiele, cari erau pe paretele superioru, se scõbora cea mai mare parte pe paretii laterali; la 11 óre tõte, fora exceptiune, se asiédia pe ei. Se aprinde din nou lamp'a, miscarea inversa incepe éراسi indata mai repede decâtu intaie óra. La 12 óre si jumetate dupa mediulu noptii ea se termina; grauntiele s'a asiédiatu pe faci'a superiõra a celulei, luandu-si positiunea loru *diurna*.

Acést'a se intempla si cu alte plante: cáci, plecandu din acestu punctu de vedere, sunt plante nocturne si diurne, plante la cari clorofilulu fuge de radiele luminei, si altele la cari o cauta. Selaginel'a, planta aprõpe de licopode, ofere in adeveru fenomenulu esactu inversu de acelu ce lu-presinta funari'a. Dar, la acést'a, miscarile clorofilului, asia de visibile cu microscopulu, nu modifica inse in modu simtitoriu aspectulu plantei: nu este totu astufelu la selaginela. De multu botanistii a observatu repedile modificari de colõre ce oferesce acésta planta, si de aceea pe mai multe specii din ea le-au decoratu cu numele semnificatõre de *schimbátõre* si *variabila*. La sõre se vedu in genere palindu; apoi sér'a si nõptea si-reiau colõrea loru verde.

Candu se observa cu microscopulu cea ce se petrece in frundiile selaginelei, se descopere mai intaiu cá clorofilulu aci nu pléca in grauntie deosebite, invelite de protoplasma transparenta, ci este in câtu-va disolvatu in acésta din urma. Paretii celulei sunt tapetati in interioru de o masa gelatinõsa verde, care are in acelasi timpu proprietatile clorofilului si a protoplasmei, rezultandu din combinarea a 2 substantie in 1 singura. Nõptea acésta protoplasma colorata séu acestu clorofilu animatu tapetéza faci'a celuleloru ce corespunde cu a frundiei, de unde frumõs'a colõre verde a plantei. Se presupunemu acum frundi'a asiédiata sub microscopu in acésta stare. Déca se proiectéza asupra sa lumin'a dilei séu a unei lampe, concentrata de oglind'a instrumentului, se observá deja, dupa câte-va minute, o modificare importanta in dispusetiunea materiei verdi. Se vedu aparendu la suprafaci'a celulei mici Pete albe, cari de o parte se tîenu de unulu din paretii laterali a celulei, si de cealalta sunt limitate prin o linia curba: clorofilulu amorfu incepe a se retrage. Déca actiunea viua a luminei continua, aceste Pete albe se marescu, si partea verde merge din ce in ce scadiendu. Peste pucinu forméza numai unu felu de cruce, mai intaiu larga, dar subtiandu-se din ce in ce, cu spatiulu albu se întinde mai multu. Candu miscarea s'a terminatu, materi'a verde, asiédiata pe paretii laterali a celulei, lasa lumin'a sè o traverseze, fora ai comunicá colõrea sa, si plant'a ni se pare pala.

Este cu totulu imposibilu. in starea actuala a sciintieloru, a se cunõsce cauza acestoru variatiuni a unui aceluia-si fenomenu, si a spune pentru-ce materi'a verde in grauntie la funaria pare avida de sõre si vine in intimpinarea luminei, in timpu ce clorofilulu amorfu a selagineleloru pare ai evitá radiele, si se retrage spre a-le lasá sè tréca.

„Voc. Covur.“

VARIETATI.

+ La 18 Iuliu a. c. Itali'a va serbá cu mare pompa aniversari'a de 500 ani dela mórtea lui Petrarc'a.

In Padu'a, unde Petrarc'a si-a petrecutu cea mai mare parte a vietii sale, spre acestu scopu s'a constituitu unu comitetu demnu de memori'a marelui scrietoriu. Totu in 18 Iuliu se va face escurgiune la Arqua, unde a fostu domiciliulu poetului, ér in a dou'a di se va face espusetiune mare din tõte scrierile edite si needite ale lui Petrarca, ce au remasu si sunt adunate in Itali'a.

= Ministrulu de justitia ung. a presentatu dietei unu proiectu de lege, dupa care femeile nemaritate trecundu etatea de 24, in tocmai ca barbatii, se vor socoti de majorene si voru avea tõte drepturile efluse din acést'a Majorene sunt femeile si atunci candu nainte de 24 de ani remanu veduve.

+ In Svitier'a si Germani'a s'au infintiatu mai multe asociatiuni, ca dilele de dumineci si serbatori sè se tiena cu rigõre de tõte clasele poporului. In Svitier'a mai multi negutiatori au rogatu pre directorele cáiloru ferate, ca in dumineci si serbatori se oprésc'a ori ce lucr'u dela garele de fieru; in Germani'a éراسi asociatiuni de asemenea natura au recursu de adreptulu la parlamentu, ca diregatoriloru si a totu feliulu de lucratori, se li interdica prin lege lucrulu in dumineci si serbatori.

** *Congresulu nationalu serbescu*, la inalt'a resolutiune din 15. Maiu a. c. a maiestatii sale imperatului, se va conchiamá pe 29 Iuniu vechiu la Carloveti, pe calea administratorelui patriarchalu de acolo.

□ Au aparutu de curendu in Ploesci brosiurele intitulate: *Cultur'a vieloru in Romani'a si Vinificatiunea*, de I. P. Eliade, precifulu 2 lei noi. *Pharulu séu bunele esemple ale parintiloru multu folosescu filoru*, edit. II. Precifulu 40 bani. Se afla de vendiare la librariile d-loru G. Iónnide et Comp., in Bucuresci; G. Karjean, si la autoru in Ploesci.

+ In comitatulu Ungu fómetea domnesce in asia mare gradu, cátu adunarea comitatensa de acolo in lun'a acést'a s'a vediatu contrinsa a rogá pre ministrulu de financia, ca incasarea contributiunei pre unu anu se-o sistedie.

Post'a Redactiunei.

Dlu P. B. in Cr. Am primitu 3 fl. pentru prenumeratiune, dar adres'a sub care se spedamu foi'a nu, astfeliu numai dupa ce am primitu scrisórea, am potutu sef cá fóia se ti-se tramita Dtale. Nrii dela 1 Aprile incependu ti-s'au spedatu toti.

Concursu

2

Pentru postulu invetiatorescu in comuna Balintiu tractulu protteralu alu Hasiasiului pana in 2. Iunie a. c. candu va fi si alegerea. —

Doritorii de-a ocupá acestu postu au a subserne recoursele adresate comitetulu parochialu din Balintiu subserisulu inspec-toru scolaru in Leocusesci, instruite cu testimoniú despre absolvarea preparandiei, despre esamenulu de cualificatiune, de moralitate, si totodata aspirantii la acestu postu se aiba cunoscintie despre limb'a germana si intru un'a din Domineci séu serbatori a se presentá la biserica pentru a dovedí desteritatea in tipicu si cantu.—

Emolumintele legate la acestu postu suntu: 100 fl. v. a. 6 orgii de lemne, 4 jugere de pamentu aratoriu si cuartiru liberu cu gradina de unu jugeru de legumi. —

Balintiu in 25. Apriliu 1874.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu Dlu Insp. Adam Ros'a. —

Concursu.

3

Nr. Esib. 147.
Sied. plen. I.

La Epitropi'a provisoriea pentru administrarea fonduriloru bisericesci si scolarie, comune dieceseloru romane greco-orientali de *Aradu si Caransebesiu*, s'a aflatu de ne-aperatu lipsa si s'a decretatu deplinirea postulu de **contabilu**, cu unu salariu anuale de 1000 fl. v. a. si cu conditiune: ca doritorii de a ocupá acestu postu se substerna aicia petitiunile **pana la 30. maiu nou a. c.** prevediute cu urmatóriele documinte anume:

1. testimonia de calificatiune si despre desteritatea speciale din contabilitate, (Buchhaltung,) ce se recere la institutele de comerciu, de creditu si de industria in generalu;
2. atestatu despre deprinderea practica si resp. servitulu de pana acuma in acestu ramu;
3. adeverintia despre purtarea morala si sociala, despre cunoscintia limbeloru si a corespunditiei usitate in ramulu comercialu, respective in agendele de contabile.

Spre orientare se obsérva, cá afacerile interne decurgu numai in limb'a romana; inse actele precedinti ale diferiteloru fonduri fiindu mare parte in limb'a germana, ér unele mai recinti ocurandu si in limb'a magiara, pe langa cea romana, ca oficiala, dela contabilu se cere si cunoscintia acestoru dóue limbe.

Aradu, din siedinti'a plenaria, tienuta in 3 maiu nou 1874.

Dr. Atanasiu Sándoru, mp.
presiedinte.

Petru Petroviciu, mp.
notariu interimalu.

Prelungire de Concursu

1

pentru postulu vacante docentalu din comun'a Iancahidu pana in 2 Iuniu vechiu a. c. candu si alegerea se va tiené sub condiciunile publicate in fóia bis. Lumin'a Nr 21, 22 si 23 din a. c. finduca la terminulu espiratu nici unu recurinte n'au recuratu. Iancahidu 2 Maiu 1874 v.

Comitetulu parochialu:

In contielegere cu inspectorulu cerc. de scóle Ioanu Popoviciu parochu.

Concursu.

3

Nr. Esib. 148
Sied. plen. II.

Pentru deplinirea postulu de **notariu la Epitropi'a provisoriea** a fonduriloru bisericesci si scolarie, comune dieceseloru romane greco-orientali de *Aradu si Caransebesiu*, impreunatu cu salariu anuale de 800. fl. val. austriaca.

Competitorii la acestu postu avisati a substerne aicia suplicele **pana la 30. maiu nou a. c.** si cu documinte a aretá:

1. Calificatiunea si desteritatea practica receruta pentru agendele notariali, adeca deprinderea in *conceptu* resp. in scrierea corespundintieloru, in *redigerea protocolóloru* despre siedintie si peste totu manipularea afaceriloru de cancelaria.
  2. Pe langa perfect'a cunoscintia a limbei oficiali romane, se recere si cunoscintia celei magiare si germane; mai vertosu din privinti'a acteloru precedinti, scrise in aceste limbe;
  3. Servitiile, de pana acum, purtare morala si sociala nepetata, — si ocupatiunea actuala.
- Aradu*, din siedinti'a plenaria a Epitropiei provisorie, tienuta in 3 maiu nou 1874.

Dr. Atanasiu Sándoru, mp.
presiedinte.

Petru Petroviciu mp.

Concursu

3

pe vacant'a parochia din M. Seicu, protopopiatulu Belilui, comitatulu Bihoru se escrie, pana in 20 Maiu. v. a. c. candu va fi si alegerea.

Emolumintele suntu: pamentu aratoriu de 14. cubule sa-menatura; care se solvesce de contributiune prin comuna, dela 90. case cate $\frac{1}{2}$ mesura cucurudiu; stólele indatinate si cuartiru e a se esarendá din spelele comunei

Doritorii de a ocupá parochi'a acésta, vor avé recoursele sale bine adornate-pana in 28 Apriliu si adresate comitetulu parochialu a le tramite la subserisulu in Beeliu. Seicu 12. Apriliu v. 1874.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine Ioanu Capitanu. administ. protop.